

ФЕНОМЕН ОСВІТИ У КРЕМЕНЦІ: ВІД ІСТОРІЇ ДО НОВІТНІХ ФОРМАТІВ РОЗВИТКУ

Афанасій Ломакович, ректор академії, професор В історичному корпусі Кременецької гуманітарно-педагогічної академії імені Тараса Шевченка відбулась подія, значення якої виходить далеко за межі Кременця, Тернопільщини і України загалом. Наш освітній заклад разом із Генеральним Консульством Республіки Польща у Луцьку і Кременецькою міською радою розпочинає амбітний соціокультурний проєкт у форматі «Люблінського трикутника» – регіонального альянсу Польщі, Литви та України.

У XXI столітті ми прагнемо відновити велич славетних Волинських Афин XVIII століття. При цьому ми керуємося висновком доктора Целіні Кісель-Дорогніцької з Академії Ігнатіанум у Кракові щодо доцільності інспірування феномену кременецької освіти XVIII століття на день сучасний.

Архітектурно-освітній феномен Кременця, який, за визначенням професора Анжея Шмита, є ідеальною освітньою локацією, а також чотирьохсотлітня кременецька європейська освітня традиція являються унікальним спільним надбанням держав України та Польщі. Бо спільна історична спадщина, як зазначено в офіційних документах «Люблінського трикутника», – це потужний інструмент фор-

пам'яті, у збудованому ним храмі провели представники трьох провідних християнських конфесій: Православної церкви України, Римо-католицької церкви, Української греко-католицької церкви.

Треба взяти до уваги, що постать Павла Гжицького,

Тереза Хруц**Консул Генерального Консульства Республіки Польща:**

Наша розмова про феномен освіти міста, яке вже 400 років влітає в європейський освітній простір. З боку Консульства Республіки Польща у Луцьку, кожного поляка і панства польського академія Кременецька - це дуже велике і важливе місце в нашій історії. Тому ми будемо докладати всіх зусиль, щоб зберегти його на високому рівні.

як і феномен світської освіти Кременецького колегіуму, є явищами, ще не достатньо відомими для Кременця й України загалом. Гжицький був не лише архітектором, а й майстром графіки, живопису, видатним знавцем сакральної геометрії. Він 30 років жив, працював у

Кременці, де і помер 28 січня 1762 року.

Творіння Гжицького – величний комплекс колегіуму з балюстрадою і скульптурною композицією Мадонни, перебудована ним дзвіниця костелу (нині це Миколаївський собор) і будівля нинішньої Кременецької ЗОШ № 1 ім. Галини Гордасевич створюють європейське обличчя та архітектурну доміную Кременця.

Таким чином, засобами архітектури і скульптури Павло Гжицький у свій час формував європейську ідентичність і єднав Кременець з Європою. На думку відомого польського професора Анжея Шмита, комплекс будівель Кременецького колегіуму, який є архітектурно-освітньою перлиною Західної України, є найбільш придатним для потреб освіти.

Подивитися на палати і кляштор Кременецького ліцею приїздив Тарас Шевченко. Про них писали Олена Пчілка і Микола Пржевальський. Колегіум, балюстраду з Кременецькою Мадонною зображали провідні графіки і живописці Європи. Творчий спадок Гжицького досліджують провідні фахівці з архітектури та історії культури.

Щодо соціокультурної спадщини Кременецького колегіуму, то він був закладом особливого типу. У тогочасній величезній Речі Посполитій функціонували лише сім таких колегіумів: у Кременці, Любліні, Новогородку, Острозі, Полоцьку, Несвіжі. Цілковито ймовірно, що саме завдяки кваліфікації професорського складу, бібліотечному фонду, обладнанню навчальних

кабинетів, забезпеченню навчальними програмами Кременецького колегіуму повністю відповідав стандартам колегіумів Барселони, Рима, Кракова і найвищим освітнім вимогам тогочасної Європи.

нинішньої Кременецької академії.

Однак витоки європейської освіти у Кременці ведемо від парафіяльної школи, яка діяла у костелі, заснованому у 1538 році королевою Боною. У фундаційному привілеї костелу фігурує посада ректора, що є першою документальною згадкою про функціонування на Волині навчального закладу. Має місце також припущення, що навчальний заклад діяв і в складі Францисканського монастиря (орієнтовно від 1606 року). Важливий етап для розвитку Кременецької освіти пов'язуємо з діяльністю Братської школи, яка давала посилену освіту на основі європейських програм і методик.

Щодо знаменитих

Волинських Афин, то професор Оксфорду Норман Дейвіс, член Британської академії і Академії наук у Кракові, у фундаментальній праці «Боже Ігрище: історія Польщі» зазначив: «У Кременці на Волині у XIX столітті Ліцей давав освіту університетського рівня».

Український державний діяч, видатний вчений, академік Ігор Юхновський у 30-х роках минулого століття жив із сім'єю у Кременці і навчався у нашому Ліцеї. У 2019 році він наголосив: «Я би дуже хотів, щоб рівень освіти в сучасній Україні був таким, як у Кременецькому ліцеї».

Крім освіти й архітектури високого європейського рівня, навчальні заклади чотириста років формували у Кременці потужну соціокультурну інфраструктуру: від друкарні Братської школи XVII століття до трамплінів, саної траси, музею, планерної школи Кременецького ліцею у 20-30-х роках минулого століття, бібліотеки колегіуму у XVIII столітті, Волинських Афин у XIX столітті і ліцею у XX столітті, які, поза сумнівом, належали до числа кращих європейських публічних бібліотек. Отже, навчальні заклади протягом століть здійснювали євроінтеграцію Кременця.

Маємо глибоке переконання, що феномен 400-літньої європейської освітньої традиції Кременця дійсно є важливим спільним надбанням держав України і Польщі. Керуючись вищеозначеним, Кременецька гуманітарно-педагогічна

академія ім. Тараса Шевченка разом з Генеральним консульством Республіки Польща у Луцьку і Кременецькою міською радою дійшли висновку щодо подальшого ретельного вивчення цього соціокультурного явища і використання його досвіду у реаліях XXI століття.

З цієї метою 28-29 квітня плануємо провести у Кременці Міжнародний симпозіум, а 4-5 вересня розглянути це явище на окремій студії Міжнародного літературно-мистецького форуму «Діалог двох культур».

Андрій Смаглюк**кременецький міський голова:**

Історія Академії та історія Кременця тісно переплітаються і не можуть існувати одне без одного. Тому тепер дуже важливо залишатися патріотом і свого освітнього закладу, і свого міста. А патріот – це той, хто робить хоч невеличкий вклад у їх розвиток совістю, мораллю, духовністю, за законами держави, за Божими законами – і таким чином долучається до творення історії.

Таким чином, завдячуючи Павлу Гжицькому, ми чітко бачимо місце і місію нинішньої Кременецької гуманітарно-педагогічної академії ім. Тараса Шевченка у форматі «Люблінського трикутника». У цьому вбачаємо і значення використання його неоціненної спадщини для Академії, Кременця, України і Польщі загалом.

Віталій Скоморовський
єпископ Луцької дієцезії Римо-католицької церкви
преосвященний владика:

Думаю, що українська незалежність уже є зрілою, тому що ми можемо визнати наші корені такими, якими вони є, незалежно від походження, церкви. Різноманітність наших традицій – це дуже велике багатство України. Це нас тільки збагачує. Бажаю академії процвітання і подальших успіхів.

мування у XXI столітті сучасних політичних, культурних та соціальних реалій Центральної Європи.

Ми відзначаємо 400 років європейської освітньої традиції у Кременці. За цим віковим показником Кременець є другим після Львова освітнім центром України. Європейська дослідниця освіти і науки, професор Каліна Бартніцька вважає, що дух Кременця творить тут «центр освіти і науки крізь віки».

Відаємо шану й увічнюємо у новоствореній Галереї засновників нашої Альма-матер видатних діячів України, Литви і Польщі, які творили освіту в Кременці від XVII до XXI століття: Митрополит Київський і Галицький Петро Могила у 1636 році благословив Братську школу в Кременці; князь Януш Антоній Корибут Вишневецький – ініціатор утворення і фундатор будівництва Кременецького колегіуму; князь Михайло Сервацій Корибут Вишневецький – фундатор будівництва Єзуїтського колегіуму в Кременці; князь Адам Єжи Чарторийський – куратор Віленського освітнього округу, війну за Гімназію і Ліцей у Кременці на початку XVIII століття у запеклій боротьбі з лобістами Вільна і Києва виграв у владних кабінетах Санкт-Петербурга; Гуго Коллонтай, котрий вклав у справу творення Волинських Атен увесь доробок власного досвіду, накопичений у реформі Краківської Академії, вибрав Кременець для розташування майбутнього центру освіти і визначив науки, які вивчалися у Волинській

кабинетів, забезпеченню навчальними програмами Кременецького колегіуму повністю відповідав стандартам колегіумів Барселони, Рима, Кракова і найвищим освітнім вимогам тогочасної Європи.

У нижчих перших трьох класах, де навчання тривало три роки, і двох середніх класах, де вчилися четвертий і п'ятий рік, вивчали риторіку, іноземні мови, красномовство, ораторське мистецтво, поетику, історію на основі праць Цицерона, Овідія, Вергілія, Іоанна Златоуста, Цезаря, Тіта Лівія, Горація, Платона, Плутарха, Арістотеля, Демосфена, Фукідіда, Гомера та інших європейських педагогів і вчених.

У вищих (6-му, 7-му, 8-му) класах вивчали трьохрічний курс філософії, в тому числі логіку, фізику і математику, метафізику і етику, моральну філософію, загальну філософію і географію на основі праць провідних європейських філософів і вчених того часу: Арістотеля, Фукідіда, Евкліда тощо.

Крім цього, вихованці колегіуму займалися фехтуванням, їздою верхи на конях, плаванням, катанням на ковзанах, грали у більярд, брали участь у театральних виставах. Зважаючи на незавершене будівництво комплексу колегіуму, робимо логічне припущення, що у Кременці планувалося утворення повного колегіуму першого типу, де навчання у вищій школі тривало би 7 років. Такі колегіуми діяли у Львові і Вільно і згодом отримали статус університетів, що, найбільш імовірно, планувалося і для Кременця.

Безперечно, фундаментом феномену кременець-

гімназії і Ліцеї; Тадеуш Чацький, видатний організатор освіти, візитатор Віленського освітнього округу, що зробив неоціненний внесок у непросту справу організації, становлення і розвитку Волинської гімназії; Василь Кремень, президент Національної академії педагогічних наук України, Міністр освіти і науки України у 2000 – 2005 роках, котрий ретельно вивчав можливість відродження вищої освіти у Кременці, а згодом підписав документи, необхідні для створення Кременецького гуманітарно-педагогічного інституту імені Тараса Шевченка.

І, звичайно, окреме слово про Павла Гжицького. Профес «Товариства Ісуса», відомий у Європі архітектор XVIII століття. Автор ряду архітектурних споруд тогочасної Волині та Галичини, в тому числі величного комплексу будівель Єзуїтського колегіуму в Кременці. Знаменно, що Архидієцьке богослужіння, приурочене 260-річчю його